

Litteratur

John A. Dennis

Jesus' Death and the Gathering of True Israel. The Johannine Appropriation of Restoration Theology in the Light of John 11.47-52. WUNT 2/217. Tübingen: Mohr Siebeck 2006. XII + 418 s. € 69.

På mange måder er dette en forbilledlig dissertation. Den omhandler et afgrænset, men væsentligt og perspektivrigt emne, og behandler det grundigt under inddragelse af store mængder primærlitteratur. Et stykke ad vejen er argumentationen endog overbevisende.

Som bogens titel siger, er problemstillingen Johannesevangeliets brug af jødiske traditioner om Israels endetidige samling. Tesen er, at disse forestillinger i Johannesevangeliet knyttes til Jesu død, således at hans korsdød bliver indledningen på samlingen af Guds folk fra Galilæa, Judæa og diasporaen.

Selvsagt er ypperstepræsten Kajfas' ufrivillige profeti (11,47-52) hovedteksten i argumentationen. Tit udlægges denne perikope som et udtryk for Johannesevangeliets universalisme. Jesus skal ikke blot dø for det jødiske folk, men også for at samle de spredte Guds børn, dvs. hedninger. Denne tolkning paralleliseres gerne med den johannæiske hyrdetale. Her siger Jesus, at han også har får, der ikke er af denne hjord (10,16). Dennis er uenig i den tolkning. Han mener, at begge perikoper refererer til samlingen af det spredte jødiske folk. For så vidt hedninger inkluderes i dette gudsfolk, er det en konsekvens af genoprettelsen af Israel. Det er ikke målet i sig selv. På den måde bliver Johannesevangeliet et helt og aldeles jødisk skrift, hvis fokus i første omgang er rettet eksklusivt mod jøder. Først senere i den johannæiske menigheds historie kan formuleringerne være blevet anvendt som begrundelse for hedningers inklusion.

Argumentationen for tolkningen gennemføres ved en dybtgående eksegese af 11,47-52. Inden for en narrativ tilgang undersøges alle perspektiver af perikopen; og dens terminologiske og motiviske relation til andre afsnit af evangeliet analyseres minutiøst. Særlig relevant er dog gennemgangen af genoprettelsesmotivet i de gammeltestamentlige og antik jødiske traditioner. Det lykkes faktisk at vise, at Johannesevangeliet er afhængig af disse forventninger i sin tolkning af Jesu død. Både forestillingerne om en endetidig samling af Israel og om et nyt exodus, som også spiller en stor rolle i Dennis' tolkning, har evangelisten forbundet med fremstillingen af Jesu død. Korsdøden bliver i Johannesevangeliet derfor anledning til, at det udvalgte gudsfolk samles og udfries fra dets ynkværdige situation. Guds sande folk er de troende, der samles om den korsfæstede og opstandne Guds søn, der har overtaget templets funktion som stedet for Guds nærvær.

På trods af den overbevisende begrundelse for de jødiske traditioners indflydelse på de pågældende tekster i Johannesevangeliet forekommer det mig, at forfatteren kommer lidt for let over et par kritiske punkter. Han erken-

der, at der er utvetydige universalistiske formuleringer i evangeliet, men underordner dem alle samlingen af den jødiske frelsesmenighed. Kun i kraft af at Jesus er Israels frelser, bliver han verdens frelser. Imidlertid kan man spørge, om det modsatte ikke snarere er tilfældet. En ting er nemlig, at motiverne er eksklusivt jødiske traditionshistorisk betragtet, noget andet er, om de vedbliver at være jødiske i Johannesevangeliet. Evangeliet indsætter de jødiske traditioner i en universalistisk ramme og udvider dermed det eksklusivt jødiske gudsfolk til at indbefatte hele verden. I den forbindelse er det uheldigt, at Dennis helt forbigår det forhold, at Johannesevangeliet giver korskriptionen en markant universalistisk pointering ved at lade den skrive på alle verdenssprogene (19,20).

Ligeledes bliver hele spørgsmålet om, hvordan Jesu død kan være årsag til samlingen af gudsfolket, underbelyst. Forfatteren tilslutter sig en helt traditionel tolkning af Jesu død. Fordi Jesus er et stedfortrædende sonoffer, bevirker han et nyt exodus og genoprettelsen af Israel. For at gennemføre den tolkning må Dennis forudsætte en lidt for kompliceret logik: Fordi Jesu død medfører samlingen af gudsfolket, må den have været et sonoffer for den synd, der har afstedkommet spredningen. Afslutningsvis udfordrer han eksegeter, der ikke tilslutter sig den traditionelle stedfortrædende sonoffer-tanke til at forklare, hvorledes Jesu død ellers kan have en samlende effekt. Svaret er, at Jesus gennem sin korsdød og opstandelse gennemfører et uimodsigeligt bevis for, at han er Guds søn, hvilket den tvivlende Thomas må erkende. Således opretter den johannæiske Jesus et kognitivt fællesskab, hvortil alle troende samles.

Argumentation for den tolkning kræver en anden type eksegesi, end Dennis har foretaget. Han skal derfor ikke klandres for ikke at være kommet frem til den. Derimod skal han roses for at have behandlet sit emne grundigt og pålideligt på detailniveauet, om end det overordnede niveau er mindre overbevisende.

Jesper Tang Nielsen

Robert Jewett

Romans. A Commentary (Hermeneia – A Critical and Historical Commentary on the Bible). Minneapolis: Fortress Press 2007. LXX + 1140 s. \$ 90.

Robert Jewett, tidligere i Chicago, siden 2000 i Heidelberg, er især kendt for sine paulinske studier, her den paulinske antropologi (1971) og kronologi (1979) og den thessaloniske korrespondance (1986 – begge breve regner han for ægte), men også for sit nutidige engagement, fx *Saint Paul at the Movies* (1993), *Saint Paul Returns to the Movies* (1999) og *Captain America and the Crusade against Evil* (2003). Nu har han efter en lang årrækkes optagethed offentliggjort en kæmpe stor kommentar til Paulus' brev til de romerske kristne; det sker i samme serie, hvori Hans Dieter Betz i Chicago i 1979 offentliggjorde sin omfattende kommentar til Paulus' brev til de galatiske me-